

БАЛАНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ ТУРАЛЫ ЗАҢ ЖӘНЕ ОНЫҢ БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

Мамраимова Гүлайым Абдиязизқызы

6B01802-Әлеуметтік педагогика (ІР)

мамандығының 2 курс студенті

gulayim2007kz@icloud.com

Ғылыми жетекші: Раймкүл С.Ұ

s.raimkul@abaiuniversity.edu.kz

Абай атындағы қазақ ұлттық педагогикалық университеті

Алматы, Қазақстан

Аңдатпа

Баланың құқықтарын қорғау – қазіргі қоғамдағы маңызды әлеуметтік-педагогикалық мәселелердің бірі. Әрбір бала өзінің жасына, әлеуметтік жағдайына және отбасылық ортасына қарамастан, білім алуға, тәрбиеленуге, қауіпсіз ортада өмір сүруге және өз пікірін білдіруге құқылы. Баланың құқықтарын сақтау оның толыққанды тұлға болып қалыптасуына және қоғамға бейімделуіне тікелей ықпал етеді. Бұл мақалада баланың негізгі құқықтары, оларды қорғаудың әлеуметтік-педагогикалық маңызы, отбасы мен білім беру ұйымдарының бала құқықтарын қамтамасыз етудегі рөлі қарастырылады. Сонымен қатар баланың құқықтық сауаттылығын қалыптастыру және құқық бұзушылықтардың алдын алу жолдары талданады.

Кілт сөздер: бала құқықтары, баланың құқықтарын қорғау, әлеуметтік педагогика, тәрбие, білім беру, отбасы, құқықтық сауаттылық, әлеуметтік қорғау, бала қауіпсіздігі.

Кіріспе

Бала – қоғамның болашағы және мемлекеттің маңызды әлеуметтік құндылығы. Баланың дұрыс тәрбиеленуі, білім алуы, қауіпсіз ортада өмір сүруі және өз қабілеттерін дамытуы оның жеке тұлға ретінде қалыптасуына үлкен әсер етеді. Сондықтан балалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау – отбасының ғана емес, сонымен қатар білім беру ұйымдарының, әлеуметтік педагогтердің және жалпы қоғамның ортақ міндеті.

Педагогика ғылымында бала тұлғасының қалыптасуына әлеуметтік орта, отбасы, тәрбие және білім беру жүйесі үлкен ықпал ететіні қарастырылады. Педагог баланың жеке ерекшеліктерін ескеріп, оның дамуына қолайлы жағдай жасауы қажет. Ал әлеуметтік педагог баланың әлеуметтік жағдайын зерттеп, қажет болған жағдайда оған және оның отбасына әлеуметтік-педагогикалық көмек көрсетеді.

Баланың құқықтарын білу оның өзін қорғауына, өз міндеттері мен жауапкершілігін түсінуіне мүмкіндік береді. Осыған байланысты балаларға құқықтық тәрбие беру қазіргі білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі болып табылады.

Негізгі бөлім.

Баланың құқықтары туралы түсінік

Баланың құқықтары – оның өмір сүруіне, дамуына, тәрбиеленуіне, білім алуына және қоғам мүшесі ретінде қалыптасуына мүмкіндік беретін құқықтар жиынтығы.

Бала құқықтарын қорғаудың негізгі мақсаты – баланың қауіпсіздігін қамтамасыз ету және оның толыққанды дамуына жағдай жасау. Баланың құқықтарын сақтау барысында оның жеке тұлғалық ерекшеліктері, жасы, психологиялық жағдайы және әлеуметтік ортасы ескерілуі қажет.

Әлеуметтік педагогика тұрғысынан қарастырғанда, бала қоғамдағы әлеуметтік қатынастардың белсенді қатысушысы болып табылады. Сондықтан балаға тек қамқорлық объектісі ретінде емес, өз пікірін білдіре алатын жеке тұлға ретінде қарау маңызды.

Баланың негізгі құқықтары

Баланың құқықтары бірнеше негізгі бағытқа бөлінеді.

Біріншіден, өмір сүру және қауіпсіздік құқығы. Әрбір бала қауіпсіз ортада өмір сүруге және денсаулығына зиян келтіретін жағдайлардан қорғалуға тиіс.

Екіншіден, білім алу құқығы. Білім баланың интеллектуалдық, әлеуметтік және шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Білім беру барысында әр баланың жеке қабілеті мен мүмкіндігін ескеру маңызды.

Үшіншіден, отбасында тәрбиелену құқығы. Отбасы – баланың алғашқы әлеуметтік ортасы. Отбасындағы сүйіспеншілік, қолдау және дұрыс тәрбие баланың эмоционалдық және әлеуметтік дамуына әсер етеді.

Төртіншіден, өз пікірін білдіру құқығы. Баланың жасына және даму деңгейіне сәйкес оның ойы мен көзқарасына құрметпен қарау қажет.

Сонымен бірге бала зорлық-зомбылықтан, кемсітуден, қорлаудан және қараусыз қалудан қорғалуы тиіс

Отбасының бала құқықтарын қорғаудағы рөлі

Баланың құқықтарын қорғау ең алдымен отбасынан басталады. Ата-ана немесе баланың заңды өкілі оның қажеттіліктерін қамтамасыз етіп, тәрбиесіне, білім алуына және қауіпсіздігіне жауап береді.

Отбасында баланың пікірін тыңдау, оның жетістіктерін қолдау және қателіктерін түсіндіру арқылы түзету маңызды. Баланы үнемі қорқыту немесе кемсіту оның өзіне деген сеніміне кері әсер етуі мүмкін.

Сондықтан ата-аналар балаға тек міндеттерді түсіндіріп қоймай, оның құқықтарын да түсіндіруі қажет. Мысалы, бала өз ойын айтуға құқылы екенін, білім алудың маңызын және басқа адамдардың құқықтарын құрметтеу керектігін білуі тиіс.

Білім беру ұйымдарындағы бала құқықтарын қорғау

Мектеп пен басқа да білім беру ұйымдары баланың әлеуметтенуінде маңызды орын алады. Білім беру ортасында бала тек білім алып қана қоймай, құрдастарымен қарым-қатынас жасауға, өз ойын білдіруге және қоғамдағы мінез-құлық нормаларын меңгеруге үйренеді.

Педагог баланың ар-намысы мен жеке тұлғасын құрметтеуі керек. Оқу барысында оқушыларды кемсітуге, қорқытуға немесе олардың жеке ерекшеліктерін елемеге жол берілмеуі тиіс.

Бала құқықтарын түсіндіру мақсатында сынып сағаттарын, пікірталастарды, рөлдік ойындарды және түрлі тәрбиелік іс-шараларды ұйымдастыруға болады. Мұндай жұмыстар балалардың құқықтық сауаттылығын арттыруға көмектеседі.

Әлеуметтік педагогтің бала құқықтарын қорғаудағы қызметі

Әлеуметтік педагог баланың әлеуметтік жағдайын зерттеп, оның қоғамға бейімделуіне көмектесетін маман болып табылады. Оның жұмысы әсіресе әлеуметтік көмекке мұқтаж балалармен жұмыс барысында маңызды.

Әлеуметтік педагог баланың отбасылық жағдайын, құрдастарымен қарым-қатынасын және білім беру ортасындағы жағдайын бақылауы мүмкін. Егер балаға әлеуметтік немесе психологиялық қиындықтар әсер етсе, әлеуметтік педагог қажетті мамандармен бірлесіп жұмыс жүргізеді.

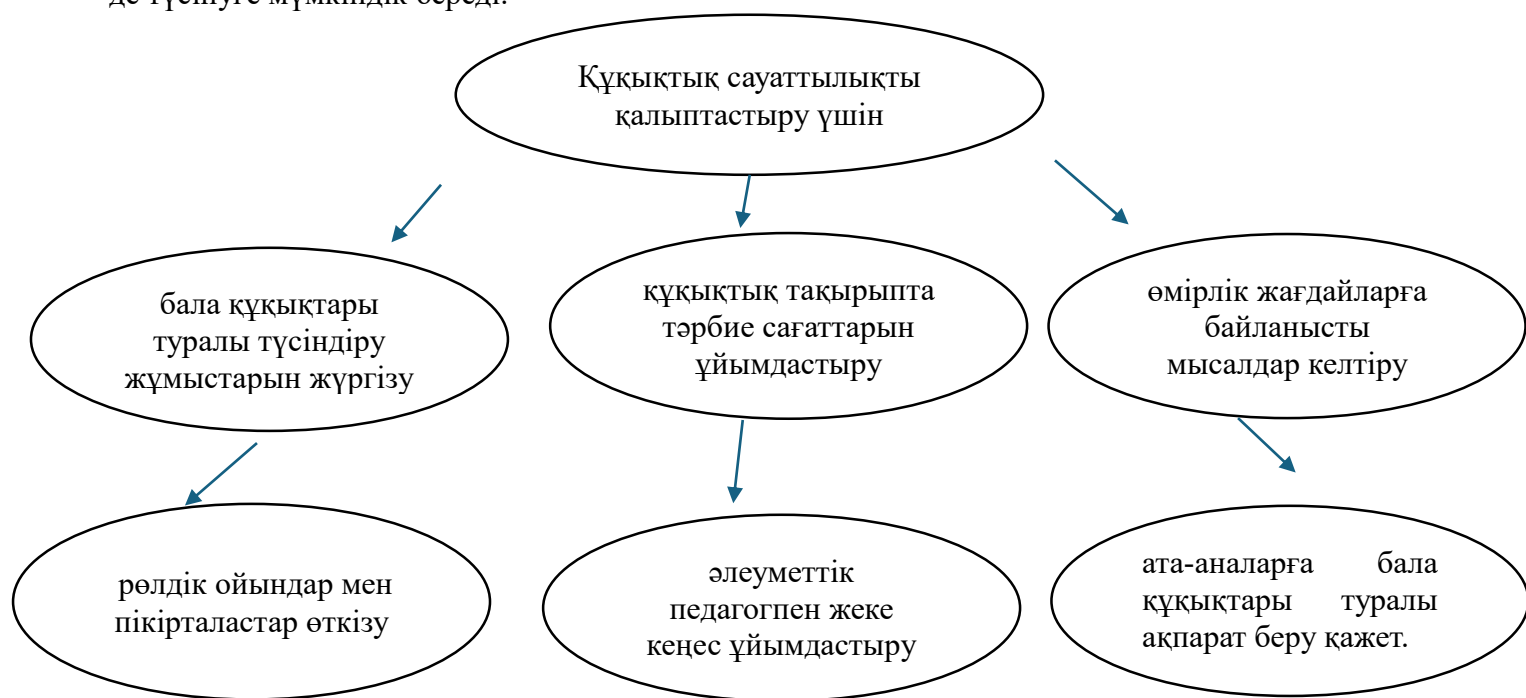
Мысалы, бала отбасындағы қиын жағдайға байланысты сабаққа жиі келмесе немесе құрдастарымен қарым-қатынаста қиындықтарға тап болса, әлеуметтік педагог оның мәселесін анықтап, балаға қолдау көрсету жолдарын ұйымдастырады.

Бұл жерде педагогикалық қарым-қатынас пен баланың жеке ерекшеліктерін ескеру ерекше маңызды. Педагогика оқулықтарындағы тұлғаға бағытталған тәсіл де баланың жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін ескеруге негізделеді.

Баланың құқықтық сауаттылығын қалыптастыру

Баланың құқықтарын қорғаудың маңызды бағыттарының бірі – оның құқықтық сауаттылығын арттыру.

Бала өзінің қандай құқықтары бар екенін білген кезде, қиын жағдайларда кімнен көмек сұрауға болатынын түсінеді. Сонымен бірге құқықтық білім балаға өз міндеттері мен жауапкершілігін де түсінуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Баланың құқықтарын қорғау – отбасы, білім беру ұйымдары, әлеуметтік педагогтер және қоғамның бірлескен міндеті. Баланың өмір сүруі, білім алуы, тәрбиеленуі, қауіпсіз ортада болуы және өз пікірін білдіруі оның толыққанды тұлға болып қалыптасуы үшін маңызды.

Баланың құқықтарын қорғау тек заң талаптарын орындаумен шектелмей, күнделікті тәрбие мен педагогикалық қарым-қатынаста жүзеге асуы қажет. Балаға құрметпен қарау, оның пікірін тыңдау, жеке ерекшеліктерін ескеру және қиын жағдайда қолдау көрсету – тиімді әлеуметтік-педагогикалық жұмыстың негізгі бағыттары.

Әлеуметтік педагог баланың әлеуметтік ортасын зерттеп, оның құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауға бағытталған жұмыстарды ұйымдастыруда маңызды рөл атқарады. Ал отбасы мен мектептің өзара ынтымақтастығы баланың қауіпсіз әрі қолайлы ортада дамуына мүмкіндік береді.

Баланың құқықтарын қорғау оның болашақта қоғамның белсенді әрі жауапты мүшесі болып қалыптасуына ықпал етеді. Баланың бойында адамгершілік, жауапкершілік, өзара сыйластық және әділдік қасиеттерін дамытуда құқықтық тәрбиенің маңызы зор. Әрбір бала өз құқықтарын біліп қана қоймай, басқа адамдардың да құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуді үйренуі қажет. Осы мақсатта отбасында, білім беру ұйымдарында және қоғамда балалардың құқықтық сауаттылығын арттыруға бағытталған тәрбиелік жұмыстарды жүйелі түрде жүргізу маңызды. Баланың құқығын құрметтеу – оның болашағына қамқорлық жасау, ал баланы қорғау – қоғамның адамгершілік деңгейін көрсететін маңызды өлшем. Сондықтан балалардың құқықтарын сақтау мен олардың жан-жақты дамуына жағдай жасау әрбір азаматтың ортақ міндеті болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

Бекмағамбетова Р.К, Шолпанқұлова Г.К , Демеуова Л.Н Педагогиканың жалпы негіздері – Алматы – Б. 15-22,45-51.

2. Таубаева Ғ.З. Балалар әдебиетін оқыту әдістемесі. – Алматы, 2023.- Б – 10-18, 35-42.

3. Халитова И.Р., Сұраншиева. М.К., Булшекбаева А.И. Әлеуметтік педагогика. Оқу құралы. Б -25-32, 60-68.

